

و تالیفات غیر مذهبی مربوط به دوران ساسانی است. در واقع آنچه از این زبان به جا مانده است ناهر دو هجده قرن قدمت دارد و از جهات دینی، تاریخی، اساطیری، حقوق تطبیقی ادب و رسوم اجتماعی و فرهنگی مردم و ویژه آن نظر تاریخی زبان دارای اهمیت فراوان است. یک دشواری بزرگتر در خواندن آثار برجای مانده به خط بهلولی هنر و ارزش یا زواریش در آن خط است. هنر و ارزش و اثره‌های آبروی گفته می‌شود که به خط بهلولی لغت نوشتاری شد. ادبیات مثنوی که پیش از این به صورت شفاهی شلی به نسل دیگر منتقل می‌گشت و از معتقدات مردم و حیات ملت پارسی شد در عهد ساسانیان جای خود را به ادبیات مکتوبی داد که آن را به منظور قرات درباریان و اشرف می‌نوشتند.

گفتاری که به بین ادبیات باقی مانده به زبان بهلولی ساسانی نسبتاً زیاد است. مقداری از بین آثار موزن نخته سنگ‌ها و نگین‌ها و ظروف‌ها و سکه‌ها و بخشی روی پاپروس‌ها و پوست‌ها و درازبالی و کتابها و رساله‌ها و اوراق نگارش یافته است. از میان دست‌اول سنگ‌نشته‌ها که عهد ساسانی از نظر تاریخی زبان شناسی از اهمیت ویژه برخوردارند از دوره ساسانی سنگ‌نشته‌ها در نقش رستم و نقش رجب 'حاجی' آباد نیشابور، سر مکه و تاق بستان، تخت جمشید، کعبه زرتشت، فیروزآباد، یاقلی در اردستان، دربند و قفقاز و آذربایجان بدست آمده است.

این سنگ‌نشته‌ها به دوران

شاهنشاهی اردشیر اول 'شاپور اول' بهرام

اول 'بهرام دوم' و 'نرسی' شاپور دوم و شاپور سوم تعلق دارند سنگ نوشته‌های دوران ساسانی تا پایان سده سوم میلادی. سومان به سه زبان بهاوی ساسانی، بهلولی ارثانی و یونانی است. سنگ نوشته‌های شاپور اول و سنگ نوشته‌های نرسی به زبان بهلولی ساسانی و بهلولی آرتشکانی است. ولی سنگ نوشته‌های کرتیر و شاهان اخیر ساسانی تنها به پارسی میانه یعنی بهلولی ساسانی نگاشته شده است.

از اردشیر اول ساسانی چند کتیبه

در نقش رجب 'فیروز آباد' دانزنگ و نقش رستم نیز جای مانده است. از شاپور اول ساسانی سه کتیبه در نقش رجب و یک کتیبه در نقش رستم و یک کتیبه در زبان در حاجی آباد به یادگار مانده است. کتیبه دیگر شاپور اول در کعبه زرتشت به سه زبان بهلولی ساسانی، بهلولی آرتشکانی و یونانی سه جانبه کعبه را پوشانده است و در مجموع تاریخچه فخری از فرمان ساسانی است.

اما که ما یافته شده دوره ساسانی

فرزوان و تنها این مقدار که در موزه‌های دولتی روسیه نگهداری می‌شود. از ۱۰۵۰۰۰۰ افزون است. جنسیت این سکه‌ها از طلا نقره و برنز است.

قدیمی‌ترین پاپیروس‌های به دست آمده

به زبان فارسی میانه و خط بهلولی متعلق به قرن هشتم میلادی است که در عین حال کهن‌ترین دست نوشته‌ها بر جای مانده